

Economische waarde van het vrijwilligerswerk door de Zonnebloem

Juli 2009

Prof. Dr. Lucas C.P.M. Meijs

Lonneke Roza

RSM Erasmus Universiteit

Inleiding

In het algemeen wordt onder de economische waarde van vrijwilligerswerk verstaan het waarderen van het werk dat vrijwilligers doen vanuit het perspectief van de dienstverlening. De achterliggende gedachte is dat vrijwilligerswerk economische waarde maakt doordat diensten (goedkoper of beter) worden aangeboden (d.w.z. de bezoeken, de activiteiten en de vakanties).

De meeste economische onderzoeken, bijvoorbeeld voor de nationale rekeningen, negeren het feit dat er überhaupt vraag is naar de diensten van vrijwilligers of in het beste geval waarderen ze de geleverde diensten tegen een prijs van nul. Als onderdeel van een groter internationaal onderzoeksproject naar de non-profit sector is Het Johns Hopkins Institute in samenwerking met de International Labour Organization (ILO) bezig met een tool welke de waarde en impact van vrijwilligerswerk in diverse landen kan meten voor de nationale rekeningen, de zogenaamde Manual on the Measurement of Volunteer Work¹. Maar tot op heden wordt vrijwilligerswerk niet gemeten ter behoeve van de nationale rekeningen. Emanuele (1996, in Handy en Srinivasan, 2004) stelt echter dat vrijwilligerswerk niet 'gratis' is. Vrijwilligers kosten onder andere geld aan begeleiding. Er kan ook een "interchangeability" plaatsvinden tussen betaalde krachten en vrijwilligers, wat wel eens in ziekenhuizen gebeurt. Hier worden sommige taken soms overgenomen door vrijwilligers en visa versa (Handy et. al, 2008). Bovendien is er een groeiende literatuur die suggereert dat de waardering van onbetaalde arbeid onderdeel zou moeten zijn van de financiële verslaggeving van organisaties die met vrijwilligers werken (Macintosh, 1994; Macintosh et. al, 1990). Het is daarom interessant om te kijken hoeveel economische waarde de vrijwilligers van De Zonnebloem jaarlijks opleveren.

Voor het waarderen van vrijwilligerswerk zijn er drie verschillende benaderingen. De vervangingswaarde geeft de waarde aan van de werkzaamheden van de vrijwilligers als zij beroepskrachten waren geweest (Handy en Srinivasan, 2004). Met andere woorden, hoeveel zou het een organisatie kosten als zij beroepskrachten hadden ingezet. De investeringswaarde geeft de opportuniteitskosten aan (Handy en Srinivasan, 2004). Dus het geeft de gederfde inkomsten weer voor de vrijwilliger. De vrijwilliger had namelijk in de tijd van de bezoeken, activiteiten of vakanties ook op een andere manier economische waarde kunnen creëren. Deze waarde zal worden bepaald met behulp van verschillende tarieven die toepasbaar zijn op de vrijwilligers van De Zonnebloem. Ten slotte is er een marktwaarde zoals geïdentificeerd door Mook et. al (2007). Wat zouden de vrijwilligers opleveren als zij zouden worden ingezet volgens een commerciële instelling en dus niet op basis van vrijwilligerswerk. Hiermee wordt de marktwaarde van de activiteiten van De Zonnebloem duidelijk. De drie benaderingen zullen een indicatie geven van de

¹ <http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12>

economische waarde van de vrijwilligersactiviteiten van De Zonnebloem. Er moet echter wel rekening worden gehouden met het feit dat er niet wordt gekeken naar bijvoorbeeld de economische effecten van het zich ontwikkelen van vrijwilligers (b.v. wat leert de vrijwilliger en wat had dat anders gekost), de economische waarde van de impact van de diensten (de waarde van de gezondheidswinst van de gast) en de economische waarde van het onderhouden van sociaal kapitaal en vertrouwen.

Vanzelfsprekend zijn alle berekeningen slechts benaderingen. Enerzijds is het vrijwilligerswerk van mensen onbetaalbaar en is daarmee de economische waarde heel erg groot. Anderzijds is het vrijwilligerswerk van mensen juist van waarde omdat het niet op het verwerven van geld is gericht. Het koppelen van een euro waarde aan de vrijwillige inzet is dan bijna een belediging.

Vervangingswaarde

Bij de vervangingswaarde wordt gekeken naar wat de organisatie zou moeten betalen als de vrijwilligers beroepskrachten zouden zijn geweest (Handy en Srinivasan, 2004). Simpelweg wordt het aantal gewerkte vrijwilligersuren vermenigvuldigd met het bruto uurloon van een beroepsmedewerker die vergelijkbare werkzaamheden verricht. De basisformule is dus als volgt:

Aantal vrijwilligersuren * uurtarief voor vergelijkbaar beroepsmatig werk

Daarbij spelen drie belangrijke vragen:

- A Welke soorten werkzaamheden verrichten de vrijwilligers? (bezoekwerk, organiseren, bestuurswerk)
- B Hoeveel uur vrijwilligerswerk wordt er per soort vrijwilligerswerk gedaan?
- C Wat is een vergoeding voor deze werkzaamheden zoals die aan beroepskrachten betaald zou worden?

De onderzoeksuitdaging is het goed classificeren bij vraag A, de betrouwbaarheid en gedetailleerdheid bij B en het vinden van vergelijkbare functies met vergoedingen bij C. De Zonnebloem heeft een administratie waaruit blijkt hoeveel uren er aan welke werkzaamheden door de vrijwilligers wordt besteed. De tarieven die gehanteerd zijn, komen grotendeels van de website van het CBS (www.cbs.nl). Bij het minimumloon is uitgegaan van het minimumloon voor personen van 23 jaar en ouder, aangezien het overgrote deel van de Zonnebloem-vrijwilligers deze leeftijd al heeft bereikt. De vergoedingen zijn geconverteerd naar bruto vergoeding per uur. Alle vergoedingen zijn op basis van een 38-urige werkweek, exclusief extra beloningen (zoals vakantiegeld).

De eerste berekening is gebaseerd op een simpele methode waarbij de vervangingswaarde berekend wordt aan de hand van $B * C$. Voor C worden dan verschillende tarieven gehanteerd die als marktvergoeding gezien kunnen worden (van geschatte vergoeding informeel werk naar minimumloon etc). De tweede berekening is gebaseerd op een complexe methode waarbij er rekening wordt gehouden met de idee dat een zwaardere functie (bv bestuurswerk) ook meer zou kosten als dat door een beroepskracht zou worden gedaan. Dit is interessant voor de rekensom maar impliceert niet dat dit vrijwilligerswerk ook belangrijker is voor de organisatie. Samengevat leidt dat dan tot de volgende ingevulde tabel²:

² De Alphahulp is niet verzekerd en draagt hier niet automatisch premies van af. Dit moeten zij per 2006 zelf regelen en dat is 4,4% van hun inkomen (www.alphatrots.nl). Bij het thuiszorgloon is uitgegaan van

Tabel 1: Vervangingswaarde

**Vervangingswaarde
Simpele beoordeling**

Soort vrijwilligerswerk	Aantal vrijwilligers	Aantal uur	Totaal
Bezoekwerk (afdelingsvrijwilligers)	33.657	80,32	2.703.330
Dagactiviteiten (afdelingsvrijwilligers)	33.657	15,28	514.279
Vakanties (vakantievrijwilligers)	7.625	94,60	721.325
Bestuurswerk (afdelingsvrijwilligers)	33.657	10,00	336.570
Totaal			4.275.504

Vergoedingen

Totaal aantal vrijwilligersuren	Vergoeding informeel werk € 5,00	Minimumloon € 8,39	Alphahulp € 11,22	Thuiszorg € 12,12	Gemiddeld loon € 14,05
Bezoekwerk	€ 13.516.651	€ 22.680.941	€ 30.331.365	€ 32.764.363	€ 37.981.790
Dagactiviteiten	€ 2.571.395	€ 4.314.800	€ 5.770.210	€ 6.233.061	€ 7.225.619
Vakanties	€ 3.606.625	€ 6.051.917	€ 8.093.267	€ 8.742.459	€ 10.134.616
Bestuurswerk	€ 1.682.850	€ 2.823.822	€ 3.776.315	€ 4.079.228	€ 4.728.809
Totaal	€ 21.377.521	€ 35.871.480	€ 47.971.157	€ 51.819.111	€ 60.070.834

Complexe beoordeling

Klassen	Aantal uren
Bezoekwerk	2.703.330
Dagactiviteiten + vakanties	1.235.604
Bestuurswerk	336.570

Vergoedingen

	Laag	Hoog
Bezoekwerk	€ 5,00	€ 8,39
Vergoeding informeel werk	€ 13.516.651	
Minimumloon		€ 22.680.941
Dagactiviteiten + vakanties	€ 11,22	€ 12,12
Alphahulp	€ 13.863.476	
Thuiszorg		€ 14.975.520
Bestuurswerk	€ 14,05	€ 25,05
Gemiddeld loon	€ 4.728.809	
Hoog opgeleid loon		€ 8.431.079
Totaal	€ 32.108.936	€ 46.087.539

het gemiddelde loon in de thuiszorg, welke tussen de 1510,00 euro en 2485,00 euro ligt. Het gemiddelde loon is op basis van een maandsalaris van 2315,00 euro (CBS), welke geconverteerd is naar een uurloon. Dit is gelijk aan het gemiddeld loon van lager geschoolden, aangezien de schatting te verantwoorden moet zijn.

Investeringswaarde (opportuniteit kosten)

Bij de investeringswaarde wordt gekeken naar de kosten voor de vrijwilliger gedefinieerd als de gederfde economische waarde van de uren voor de vrijwilliger. Conceptueel wordt dus de vraag gesteld wat de vrijwilliger anders had kunnen verdienen. Hierbij wordt naar het opleidingsniveau gekeken van de vrijwilligers en welke vergoeding hier gemiddeld tegenover staat.

Daar de investeringskosten gebaseerd zijn op mensen die anders een betaalde baan zouden hebben, gaat deze berekening niet helemaal op voor de Zonnebloem-vrijwilligers. Ongeveer 40% van de huidige vrijwilligers is met (vroeg) pensioen en van de overige 60% is een groot deel huisvrouw die anders ook niet op de arbeidsmarkt actief zouden zijn geweest. De vergoeding die bij de berekening kan worden gebruikt kan ook worden gezien als opportuniteitskosten van (vrije) tijd, ofwel de opportunity costs (Handy en Srinivasan, 2004). Een redelijke compensatie in dit geval kan gevonden worden in een geschatte vergoeding voor informeel werk.

Basaal wordt de formule van de investeringswaarde:

Aantal vrijwilligersuren * uurtarief voor het anders eigen beroepsmatige werk

OF

Aantal vrijwilligersuren * uurtarief vergoeding informeel werk

Daarbij spelen de volgende vragen (Handy en Srinivasan, 2004):

- A Wat voor beloning per uur heeft de vrijwilliger voor zijn / haar eigen werk?
- B Hoeveel uur vrijwilligerswerk doet deze vrijwilliger?

Deze vraagstelling vergt veel informatie over de privé situatie van de vrijwilligers. Om dat praktisch op te lossen wordt gewerkt met een benadering. Hierbij is gekozen om te kijken naar de gemiddelde lonen voor lager opgeleiden, middelbaar opgeleiden en hoger opgeleiden (gemiddelden op basis van het CBS). De Zonnebloem heeft immers het opleidingsniveau van haar vrijwilligers ter beschikking. Op dit moment is de schatting dat 40% van de Zonnebloem-vrijwilligers inactief is of de pensioengerechtigde leeftijd heeft bereikt. De overige 60% van de vrijwilligers bevat een groot deel huisvrouwen die ook niet op de arbeidsmarkt actief zijn. Daarom is ervoor gekozen om twee benaderingen uit te werken. De eerste benadering is volgens het opleidingsniveau en de tweede benadering is volgens een vergoeding voor informeel werk.

Tabel 2: Investeringswaarde

Investeringswaarde

<i>Aantal uur vrijwilligerswerk</i>	<i>Percentage</i>	<i>Aantal uren</i>	<i>Totaal</i>
Aantal uren door laag geschoolden:		55	4.275.504
Aantal uren door middelbaar geschoolden		27	4.275.504
Aantal uren door hoger geschoolden		18	4.275.504
Totaal			4.275.504

<i>Verdeling aantal uren</i>	<i>Bijhorend tarief</i>	<i>Waarde</i>
Laageschoolden	€ 14,05	€ 33.038.957,16
Middelbaar geschoolden	€ 20,00	€ 23.087.721,60
Hoog geschoolden	€ 25,05	€ 19.278.247,54
Totaal		€ 75.404.926,30

<i>Verdeling aantal uren</i>	<i>Vergoeding informeel werk</i>	<i>Waarde</i>
Laageschoolden	€ 5,00	€ 11.757.636,00
Middelbaar geschoolden	€ 5,00	€ 5.771.930,40
Hoog geschoolden	€ 5,00	€ 3.847.953,60
Totaal		€ 21.377.520,00

Markt waarde

De derde benadering is de marktwaarde van de diensten. Hierbij wordt de vraag gesteld hoeveel de ontvanger van de dienst bereid zou zijn daarvoor te betalen in de marktsfeer (Mook et. al, 2007). De formule die gebruikt wordt is:

$$\text{Aantal geleverde diensten} * \text{prijs te betalen voor de dienst}$$

Hiervoor zou het dienstenpakket van De Zonnebloem kunnen worden gedeeld in bezoeken, activiteiten en vakanties. Tegenwoordig wordt bezoekwerk ook commercieel aangeboden door intermediairs. Het uurloon wat de cliënt moet betalen komen ongeveer neer op 23,00 euro per uur, hiervan krijgt de bezoeker ongeveer 18,00 euro bruto. Met het bepalen van de marktwaarde van de vrijwilligers van De Zonnebloem kan worden aangegeven hoeveel het de gasten van De Zonnebloem zou kosten om soortgelijke diensten van een commerciële partij af te nemen. Bij de deelnemende vrijwilligers is er aangenomen dat ze 8 uur per dag aan het werk zijn, omdat een reguliere werkdag ook 8 uur is. Volgens de Zonnebloem werken hun vakantie-vrijwilligers echter 16 uur per dag. Daarom staan er twee benaderingen in tabel 3. Een is op basis van een reguliere werkdag en een is op basis van de werkelijk gemaakte uren.

Tabel 3: Marktwaaarde

Marktwaaarde reele uren

<i>Werkzaamheden vrijwilligers</i>	<i>Aantal</i>	<i>Aantal dagen per jaar</i>	<i>Aantal uur besteed</i>	<i>Totaal aantal uur</i>
Totaal afgelegde bezoeken	1.300.000	nvt	2	2.600.000
Bezoekers activiteiten	205.715	nvt	2,5	514.288
Deelnemers vakantie	7.680	5,5	8	337.920
Totaal				3.452.208

<i>Totaal aantal uur</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totale waarde</i>
Afgelegde bezoeken: 1.950.000	€ 23	€ 59.800.000
Bezoekers activiteiten:	€ 23	€ 11.828.613
Deelnemers vakantie: 337.920	€ 23	€ 7.772.160
Totaal		€ 79.400.773

Marktwaaarde werkelijke uren

<i>Werkzaamheden vrijwilligers</i>	<i>Aantal</i>	<i>Aantal dagen per jaar</i>	<i>Aantal uur besteed</i>	<i>Totaal aantal uur</i>
Totaal afgelegde bezoeken	1.300.000	nvt	2	2.600.000
Bezoekers activiteiten	205.715	nvt	2,5	514.288
Deelnemers vakantie	7.680	5,5	16	675.840
Totaal				3.790.128

<i>Totaal aantal uur</i>	<i>Tarief</i>	<i>Totale waarde</i>
Afgelegde bezoeken: 1.950.000	€ 23	€ 59.800.000
Bezoekers activiteiten:	€ 23	€ 11.828.613
Deelnemers vakantie: 337.920	€ 23	€ 15.544.320
Totaal		€ 87.172.933

Conclusie

Hoewel deze getallen niet absoluut gezien moeten worden, vertolken ze wel een indrukwekkend beeld van de toegevoegde waarde van de Zonnebloem vrijwilligers. Bovenop deze donatie via de economische waarde van vrijwilligerswerk komt natuurlijk nog de donaties in geld van de Nederlandse bevolking. Nederlanders vinden het werk van de Zonnebloem dermate relevant dat ze zonder dwang heel veel geven.

De volgende uitwerking gaat natuurlijk over het rendement van vrijwilligerswerk. Zelfs tegen de meest minimale variant van de lage informele vergoeding is de verhouding waarde vrijwilligerswerk / donaties reeds 21 miljoen euro. Dit geeft een totaal beeld van rendement. Eerlijker is om alleen te kijken naar de investeringen in het vrijwilligerswerk zelf, want veel van het gedoneerde geld wordt direct aan de doelstelling besteed! De kosten van de verenigingsondersteuning worden geschat op 5 miljoen euro. Iedere euro die geïnvesteerd wordt in werving, ondersteuning en begeleiding van vrijwilligers en afdelingen levert dus, tegen de laagste informele vergoeding, 21 miljoen euro op.

Dat is een mooi resultaat. Of de Zonnebloem daarmee beter scoort dan andere organisaties is niet te zeggen, omdat andere gegevens ontbreken.

Referenties

Handy, F., Mook, L. en Quarter, J. (2008). The interchangeability of paid staff and volunteers in Nonprofit organizations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Vol. 37, Iss. 1, pp. 76-92.

Handy, F., en Srinivasan, N. (2004). Improving quality while reducing costs? An economic evaluation of the net benefits of hospital volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. Vol. 33, pp. 28-54.

Macintosh, J. C. C. (1994). *The application of GAAP to nonprofit organizations: A case of treating apples as oranges*. Paper at the American Accounting Association Conference of the Northeast Division, Buffalo, NY.

Macintosh, J. C. C., Bartel, H. en Snow, K. (1990). *The accounting requirements for nonprofit organizations*. Paper at the International Atlantic Economic Conference, Montreal, Quebec, Canada.

Mook, L., Handy, F., Ginieniewiz, J. en Quarter, J. (2007). The value of volunteering for a nonprofit membership association. The case of ARNOVA. *Non Profit and Voluntary Sector Quarterly*. Vol. 36, Iss. 3, pp. 504-520.